

SAULI NIINISTÖ

**Kaikki
tiet
turvaan**

Sinnikkään
Suomen suunta

W S O Y

SAULI NIINISTÖ

Kaikki tiet turvaan

Sinnikkään Suomen suunta

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Ensimmäinen painos

© Sauli Niinistö ja WSOY 2025

ISBN 978-951-0-52130-4

Painettu EU:ssa

Werner Söderström Osakeyhtiö

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@wsoy.fi

Edeltäjilleni

*Teidänkin työtänne on tukenut
suomalainen vapauden ja turvan tahto
läpi monien vaiheiden.*

Tulevaisuudelle

Pidetään tuo tahto vahvana.

SISÄLLYS

Esipuhe.....	9
--------------	---

POLUT

I	Ruotsi	21
II	Länsiväylä.....	49
III	Venäjä, Venäjä, Venäjä.....	89
IV	Pahamaineinen konsensus.....	129
V	Ihmiset	167

KOHTAAMINEN

VI	Naamiot riisutaan	207
VII	Maailman valtaväylät ja eurooppalainen kehätie	290
	Kiitokset.....	302
	Henkilöhakemisto	305

ESIPUHE

Ja sitten minusta tuli presidentti.

Noilla sanoin aloitan presidenttikauteni päiväkirjan.

»Mikään tässä ei oikeastaan yllätä, olen niin moneen kertaan elämässäni yllättynyt», näin päiväkirja muuttaman viikon jälkeen jatkuu. Enempää en olisi voinut olla väärässä, yllätyksiä tuli matkan varrella tavan takaa.

Kun kuukausi presidenttinä tuli täyteen, arvioin päiväkirjaani:

1 kk presidenttinä täynnä. Olen kyllä liikaa demokraatti, ei yhtään tunnu presidentiltä. Hyvä tietty niin, eikä nouse hattuun. Huono sikäli, että pintaa pitää ylläpitää.

Miten sitten demokraattisuuden ja hatun täyttymisen suhteen kävi, moni arvioi sen varmasti toisin, sillä itse sitä tehtävänsä myötä vähän sokeutuu.

Tämä kirja ei kuitenkaan ole päiväkirja tai muistelmia, saati elämäkerta. Tämä on kirja turvallisuudesta, siitä miten sen koin, mitä sen eteen tein ja millaisia teitä pitkin

sinne edettiin. Niin, edettiin, sillä niissä suunnissa jo edeltäjäni olivat pitkälle kulkeneet.

Teitä kulkea turvaan oli useita. Läheisin ja sen vuoksi aluksi tärkein oli Ruotsi-yhteys, jota vahvistettiin ei vain yhteistyötä kehittäen vaan myös samalle turvan tasolle kivuten. Toinen, laajempi valtaväylä oli kohti eurooppalaista ja transatlanttista turvayhteisöä samalla oma tahto säilyttäen. Kolmas tie Venäjälle oli toisenlaatuinen, se oli turvaa minimoimalla turvattomuutta.

Kaiken tämän yllä oli mielessäni neljäs lähtökohta, joka pitää tiellä. Mennäänpä mihin tahansa, se on tehtävä mahdollisimman samatuumaisesti, sillä pienellä ei ole varaa suureen erimielisyyteen. Siinä tärkeää oli myös kansan kosketus, sillä se velvoittaa ja tuottaa samalla voimaa tuo velvoite täyttää. Jennin kanssa kiersimme paljon kotimaata, ja häntä on paljosta kiittäminen siitä luottamuksesta, jota presidentti-instituutio sai osakseen.

Kuljen kirjassa noita neljää tietä erikseen toimikauteni alusta tämän vuosikymmenen alkuun. Kun hektisin aika alkaa vuonna 2021, tiet ja niihin liittyvät ihmiset yhtyvät. Lukijan kannalta tämä merkitsee, että 2010-luku etenee aikajaksona moneen kertaan, vain eri kannalta katsottuna. Se on ehkä sittenkin selkeämpää kuin eteneminen vain yhtä yhteistä aikajanaa eri asiakokonaisuuksissa ris-teillen.

Käsitykseni tapahtumista, omista toimistani ja ajatuk-sistani ovat varmasti hyvin subjektiivisia, mutta autent-tisia. Kävin muun aineiston ohella läpi tuhansia sivuja musteella kirjoitettuja muistiinpanojani. Väliin tunsin kohtaavani aivan vieraan ihmisen, oman itseni hyvillään,

vimmoissaan tai masentuneena juuri silloisen hetken tunnelmissa. Tällainen kokemus, nähdä vieras itsensä, on sekä ahdistavaa että avartavaa lukijalleen.

Pääsenkin tästä varoitukseen. Olen usein toistanut, että amerikanjuutalaiset kirjailijat pilasivat elämäni, vaikkakin tästä kokemuksesta olen kyllä suuresti iloinnut. Esimerkiksi Saul Bellow’n tai Philip Rothin kirjojen päähenkilöt eivät itsetutkisteluissaan oikein saaneet selvää itsestään, ja luulenpa, että sama koski kirjailijoita itseäänkin. Jotain sellaista niistä tarttui nuoreen lukijaan. Tästä pilalle menosta johtuen siteeraukset muistiinpanoistani saattavat olla moniselitteisiä, mutta onpa moni tapahtuma jäänyt muillekin arvoitukseksi. Hyvä selitys kaikkeen tuohon tietysti on, että arvaamattomia ovat geopolitiikan tied.

Myöhemmin sain tutustua kirjailija Paul Austeriin, juutalaisperimää hänelläkin. Hänen monissa teoksissaan toistuu usein teema siitä, miten pienet sattumat saattavat ihmisen koko elämänsä muuttaa. Sattumia on suuremmillakin näyttämöillä, aina kansainväliseen politiikkaan asti. Aina jää myös spekuloinnin sijaa; entäpä jos silloin olisi...

EUROOPPAA ODOTTI MUUTOS toimikauteni alussa 2012.

EU:n ajan kukoistuskausi vuosituhatlukuun alussa oli antanut paljon lupauksia. Euroalue oli luotu, unioni oli nopeasti laajentunut ja eurooppalaisen demokratian ja arvomaailman ajateltiin olevan yliverstaista ja siksi tulevan levittäytymään myös ympärilleen. Naapureille tarjottiin mahdollisuuksia, Venäjälle viisumivapauteen ja Turkille jäsenyyteen sekä suoranaista taloudellista tukea

Pohjois-Afrikkaan yhteiskuntarakenteen vahvistamiseksi. Näin Euroopan ympärille näytti syntyvän vakaampaa kehää. Omasta eurooppalaisesta tulevaisuudesta oli Lissabonin EU:n ylimääräisessä huippukokouksessa vuonna 2000 julistettu, että Eurooppa olisi oleva maailman ykkönen kymmenen vuoden kuluessa. Kovin päättäväisesti tavoitetta ei kuitenkaan lähdetty toteuttamaan.

Nämä näkymät alkoivat heikentyä 2010-luvulle tultaessa. Euroalue päätyi velkakuplien puhjetessa ahdistukseen, ja yhteisvastuukysymykset saivat koko unionin rakenteen natisemaan. Eurooppa ei enää pysynyt Yhdysvaltojen ja Kiinan teknologian kehityksen vauhdissa.

Ympärillä oleva kehä alkoi kuohua. Venäjä oirehti Georgian sodalla, Turkki alkoi kyllästyä EU:n jäsenyyslupauksiin, eivätkä kansannousut Pohjois-Afrikassa ja Syyriassa tuottaneetkaan eurooppalaista demokratiaa.

Eivät nämäkään tapahtumat Eurooppaa herättäneet. Useimmilla mailla ei ollut huolta omasta turvallisuudesta, sillä kylmän sodan päättymisen jälkeen vallitsi tuuditautumista turvan ja rauhan tilaan. Asevelvollisuudesta oli Euroopassa pääosin luovuttu ja aseistuksesta tingittiin. Ehdoton luottamus oli siihen, että Nato, oikeastaan Yhdysvallat, pitää viholliset etäällä. Eurooppa uskoi julistuksen voimaan, eurooppalaisten pitämät puheet ja antamat tuomiot olivat kyllä kovia.

Puheessani eduskunnan vaalikauden päättäjäsissä 15. huhtikuuta 2015 lausuin:

Kuluneen vuoden aikana Ukrainan kriisi ja Venäjän toimet ovat horjuttaneet turvallisuutta Euroopan itäreu-

nalla. Tuhannet ovat saaneet surmansa, turvallisuuspoliittinen vakaus on vaarantunut ja keskeisiä kansainvälisen oikeuden periaatteita on rikottu. Samalla Venäjän ja lännen välit ovat kärjistyneet tavalla, jota ei ole nähty sitten kylmän sodan päivien.

Maanosamme ympärille ei siis muodostunutkaan toivotunlaista vakaiden ystävien piiriä, kuten vielä muutamia vuosia sitten saatoimme ajatella. Pikemminkin on muodostunut konfliktien kaarre. Tosiasioiden painosta tapahtuu nyt siirtymistä eurooppalaisesta ekspansiivisesta arvopolitiikasta defensiiviseen turvallisuuspolitiikkaan. Muutoksen suuruutta ei tarvitse erikseen alleviivata, se on ilmiselvää. Selvää on myös se, että Euroopan on tartuttava näihin haasteisiin tavoilla, joihin se ei ehkä ole tottunut.

Suomessakin eurokriisi oli tehnyt pahaa jälkeä, ja talous oli päällimmäinen murheenaihe. Turvallisuutta koskien meilläkin oli muistutettu Venäjän vaarasta kovilla puheilla.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa keväällä 2011 asetettiin turvallisuuspolitiikan raamit vaalikaudeksi. Siinä toistettiin edellisen Matti Vanhasen hallituksen omaksuma niin sanottu Nato-optio, mutta samalla sitä rajattiin lausumalla, ettei hallitus valmistele Nato-jäsenyyttä. Puolustusvoimien osalta jatkettiin uudistuksia, jotka käytännössä tarkoittivat resursien leikkausta niukan talouden aikana. Niiden merkitystä silloinen Puolustusvoimain komentaja kenraali Ari Puheloinen on kirjassaan *Sotilas ja työmie*s arvioinut,

että »Suomen sotilaallinen suorituskyky heikkeni mitä kouriintuntuvimmalla tavalla». Yksityiskohtana vielä tähän, että eduskunta oli hallituksen esityksestä joulukuussa 2011 päättänyt liittyä Ottawan sopimukseen ja luopua jalkaväkimiinoista.

Valmiutemme suhteen asiat olisivat siis voineet olla paremminkin.

Toimikauteni alussa eduskunnan vaikutus ja asema turvallisuuspolitiikassa tuli korostetusti esiin.

Eduskunnan ulkopoliittinen asema oli vahvistunut uuden, 2012 voimaan tulleen perustuslain myötä. Sen mukaan viime kädessä eduskunnan mielipide ratkaisee, jos tasavallan presidentin ja hallituksen välille syntyy erimielisyys. Sellaista tilannetta tuskin syntyy, hyvä tietysti kyllä silti varautua, mutta olennaisempaa oli säännöksen viestitys: eduskunta on maan ylin päättävä elin. Jacob Söderman, kansanedustaja ja sitä ennen oikeusasiamies niin Suomessa kuin EU:ssa, oli tämän muutoksen vahva puolestapuhuja, ja minäkin eduskunnan puhemiehenä sitä monasti tuin.

Valtaoikeuksien kannalta on vähemmälle huomiolle jäänyt muutos, jolla ministeriöitten kansliapäällikköjen nimitysoikeus siirrettiin presidentiltä valtioneuvostolle. Siinä presidentti menetti piilevää mutta tuntuvaa vaikutusvaltaa. Virkamiehilläkin saattaa olla sinänsä inhimillistä taipumusta varoa tehtäviin nimittäjää, ellei sitten peräti tahtoa miellyttää tätä. Myös puolueita kiinnosti tavattomasti, oliko omalla ehdokkaalla presidentin tuki. Mielestäni muutokset olivat hyviä, kansliapäällikköjen tehtävä kun on toteuttaa hallitusten ohjelmia. Samalla presidentti

pääsi myös etäälle mahdollisista puoluepoliittisista käden-
väännöistä. Taisi myös poistua rippeitä siitä, että olisi
jotenkin varottava presidenttiä ärsyttämästä.

SITTEN HENKILÖKOHTAISEEN TEKIJÄÄN. Vaalikamp-
pailun aikana heikkoudekseni nimettiin ulkopoliittinen
kokemattomuus. Se yllätti, sillä samaa ei ollut esillä kuusi
vuotta aikaisemmin käydyissä vaaleissa. En itse eikä kam-
panjani kunnolla koskaan tullut väitteeseen vastanneeksi.
Ehkä tästäkin syystä väite sai outojakin muotoja. Esimer-
kiksi *Hufvudstadsbladetista* sai lukea, ettei vain se, että
on neljä vuotta asunut Luxemburgissa ole ulkopoliittista
kokemusta. Ei se kokemus ihan siihen rajoittunut.

Tulin ymmärtämään, että mediassakin oli tapahtunut
muutosta sitten ministeriaikojeni, ja sain erään oikeastaan
huvittavan kokemuksen kautta siitä opin.

Helsingin Sanomat nimittäin teki ehdokkaille leikki-
mielisen ulkopoliitiikkatestin, jossa piti tunnistaa kuvista
poliittisia päättäjiä. Lisäpisteitä sai, jos oli ollut vielä teke-
misissäkin heidän kanssaan. Kävi niin, itsellenikin yllä-
tyksenä, että voitin tuon testin saamalla ylivertaisesti
enemmän pisteitä kuin seuraavaksi sijoittunut. Testistä
kirjoitettiin kyllä juttuja, mutten yhdestäkään huomannut
lopputuloksia mainittavan. Ne löytyivät Helsingin
Sanomien ison jutun syrjästä pienenä yhden palstan luet-
telona, jota ei mitenkään kommentoitu.

Päädyin kyllä väistämättä toteamaan, että koska tulos
oli vastoin kaikkea jo kirjoitettua, se oli sillä tavoin väärä.
Niinpä jutuissa kerrattiin osaltani vain virheelliset tun-
nistukset. Vielä saman kesän aikana Helsingin Sanomat

kertoi minun vasta opettelevan uutta hommaa ja muistutti Kataisenkin ehdottaneen oppisopimusopiskelijoiden palkan leikkausta. Leikkasin sittemmin omaa palkkaani tuntuvasti, mutta aivan eri syystä.

Minulla ei ole tarvetta esitellä ansioluetteloa, mutta selityksen tuo tulos ehkä kaipa. Olin vuosina 1998–2002 johtanut Euroopan Demokraattista Unionia (EDU), johon kuului nelisenkymmentä eurooppalaista keskusta-oikeistolaista puoluetta. Tutuiksi tulivat pöydän ääressä istuneet monet merkkihenkilöt, Saksan kristillisdemokraattien Wolfgang Schäublesta ja Angela Merkelistä lähtien brittien konservatiivien johtajaan William Hagueen, ja olivatpa paikalla monien muiden ohella myös puolueittensa silloiset puheenjohtajat Silvio Berlusconi, José Manuel Barroso ja Viktor Orbán. EDU ja European People's Party (EPP) oli tarkoitus yhdistää ja se herätti monimutkaisia ristipaineita, joista oli selvittävä. Myös Ranskan presidentti Jacques Chirac, joka ei kerhoon kuulunut, kutsui minut Pariisiin keskustelemaan eurooppalaisten porvaripuolueiden uudelleen järjestäytymisestä. Veipä matka Valkoiseen taloonkin presidentti George W. Bushia tapaamaan.

Berlusconin ensitapaamista en unohda. Hän saapui paikalle mittavan mediaryhmän kanssa, ja heti yhteisen lounaamme aluksi hän päätti selvittää pari asiaa. »Väitetään, että olen Euroopan kymmenenneksi rikkain, se on valhe, olen siinä viides.» Ja edelleen: »Kaikki minuun kohdistetut väärinkäytösväitteet ovat perättömiä kommunistien juonia.»

Taisin tuohon vaalien aikaan vielä olla suomalaisista eniten Euroopan unionin neuvoston kokouksiin osallis-

tunut poliitikko, ja useissa huippukokouksissakin olin äänessä ollut. Osallistuin myös ensimmäisenä suomalaisena G7-kokoukseen valtiovarainministerien kokoonpanossa. Edustin euroryhmää, eikä se ollut ihan helppoa amerikkalaisen legendaarisen valtionvarainministerin Larry Summersin kanssa. Hän ei ollut kovin vakuuttunut euroalueesta, ja jouduin sen merkityksestä muistuttamaan. Sittenmin puhemiesaikana lisäksi tapasin ja kävin keskustelun monien valtionpäämiesten kanssa.

Yhtä kaikki, aloittaessani tunsin hyvin lännen, itää vähän huonommin. Mutta sen olin oppinut, että ihmisiä nämä kaikki sittenkin vain ovat.

POLUT

I

RUOTSI

Katarinahissen, hissi Slussenin kupeessa, on ikoninen nähtävyys Tukholmaan tulijoille. Suomalaiset Slussenin sissit, joista Junnu Vainio teki laulun, eivät juurikaan tainneet bunkkereistaan siihen nousta, mutta laivamatkailijat kylläkin. Hissiliikettä Suomen ja Ruotsin historiallinen suhdekin on tainnut olla. Pitkään oli tunnetta, että ikuisena pikkuveljenä pysymme alemmalla tasanteella.

Rajaan tämän Suomi–Ruotsi-kuvauksen lähtökohdan vailla pitkää historiaa vain siihen, missä olimme ja miltä maiden imago näytti, kun ovet avautuivat Eurooppaan. Meillä oli heti aluksi huonoa tunnelmaa, kun Ruotsi meni 1. heinäkuuta 1991 meille siitä kertomatta jättämään hakemuksen Euroopan yhteisön jäseneksi. Suomelle tuli kiire pysyä perässä. Kun Ruotsi liikkuu, Suomi seuraa, siten se varmasti näyttäytyi muulle Euroopalle.

Sitten alkoivat tasapainottavat toimet. Huippukokouksissa pääministeri Paavo Lipponen ja Ruotsin pääminis-

teri Göran Persson kävivät ystävyystaistoa aina tilaisuuden tullen, ja niitä tuli. Sen huomasi myös liittokansleri Helmut Kohl. Persson nimittäin pyrki Paavon apajalle Pohjoinen ulottuvuus -ajatuksen isäksi. Amsterdamin huippukokouksessa sitten Kohl kiusoitteli, että tämä Pohjoinen ulottuvuus, oliko se Perssonin vaiko Lipposen aloite.

Tähän Ruotsi-Suomi-maaotteluun pääsin osallistumaan, kun euromaiden valtiovarainministerit aloittivat erityisen euroryhmän tapaamiset. Ne pidettiin aina ennen kaikkien ministerien yhteistä Ecofin-neuvoston kokousta. Ruotsi ei tietenkään euroon kuulumattomana ollut mukana, mutta ruotsalaisia luonnollisesti kiinnosti kovasti, mitä euroryhmä jo oli päättänyt. Suostuin siksi heidän pyynnöstään usein selostamaan ministeri Bo Ringholmille euromaiden kannanottoja. Aivan selvästi ruotsalaiset kokivat asetelman kiusalliseksi.

Mutta turvallisuuspoliittisesti me olimme yhä Ruotsin takana, kun lännestä katsottiin. Erityisesti Ruotsin linkki Yhdysvaltoihin näytti tiiviiltä, vähän salaperäiseltäkin, mikä herätti Suomessa paljon arvuutteluja.

Salaisuuden verho alkoi rakoilla, kun toimittaja Mikael Holmström julkaisi kirjan *Den dolda allianssen*, joka oli perusteellinen selvitys Ruotsin ja Yhdysvaltojen suhteesta. Kirja havahdutti. Jo presidentti John F. Kennedyn ajalta oli kehitelty Ruotsin turvallisuuskuvioita, joihin liittyivät myös arviot Suomen tilanteesta ja sen vaikutuksesta Ruotsin puolustukseen. Minulle syntyi väistämättä mieli-kuva linnasta ja sen esipihasta. Ruotsi oli linna, jota puolustettaisiin, ja Suomi linnan esipiha, jossa hyökkääjää

kulutettaisiin suomalaisin voimin, varmasti aseapua antaen.

Johtopäätökseni oli selvä: tästä olisi päästävä eteenpäin ja linnan muurien suojaan.

Olisi liimauduttava Ruotsin kylkeen ja sitten edettävä käsi kädessä. Kyse ei ollut mistään perinteisestä veljeysoittelusta, että voitto pitää saada. Ei myöskään siitä, että Ruotsin sitominen kohtalonyhteyteen kanssamme olisi tavoitteena. Ajattelin vivuttaa, sillä kiinteä yhteys Ruotsiin olisi väline edetä pidemmälle Yhdysvaltain suuntaan. Kun selvitin kansanedustaja Seppo Kääriäiselle kerran tätä ajatusta liimautumisesta, hän oli kovasti samaa mieltä, mutta suositteli paremminkin »liimaamista». Otin onkeeni.

Ensimmäinen valtiovierailumme Jennin kanssa suunnautui tietysti Ruotsiin. Perinne on pitkä ja historia havisi, kun kuningas muisteli tapaavansa nyt viidennen Suomen tasavallan presidentin. Siis miltei puolet meistä oli ollut hänen vieraanaan.

Kuninkaalla oli aina selkeä näkemys ajan kuvasta ja ilmiöistä. Kaikesta huomasi, että hän virkaanastujaispuheensa mukaisesti toimi »för Sverige i tiden». Joskus tapahtuu pieniä asioita, joista jää suuri jälki. Näin kävi kerran vuonna 2015 kuningasparin vieraillessa Suomessa, ja sitä kuningas mielellään muisteli. Vapaamuotoisessa kolmannen päivän ohjelmassa oli matka Lappeenrantaan, jonne kuningaspari matkasi junalla läpi talvisen pysähtyneen maiseman, pellot ja metsät lumen peitossa. Sitten äkkiä yhden ison peltoaukeaman keskellä seisoi yksinäinen mies vain jalanjälkien pitkä vana takanaan tasaista

hankea rikkomassa. Siinä hän oli ja heilutti pientä Ruotsin lippua. Kuningas kertoi siitä meille heti perille saavuttuaan, enkä usko hänen koskaan sitä unohtavan. Joku ruotsalaistaiteilija oli sittemmin maalannut tuon hetken ja luovuttanut taulun kuninkaalle.

Samalla vierailulla kuningas oli kanssani Santahaminassa seuraamassa asevelvollisten harjoitusta, josta hän oli hyvin otettu. Hän teki myös medialle selväksi, että piti tärkeänä ja arvosti puolustuksemme yhteistyötä. Minulla jäi kaikesta kanssakäymisestämme se käsitys, että kuningas varsin tarkkaan seurasi turvallisuustilannetta ja oli myös aktiivinen tavalla, joka kuninkaalle sopii.

Puolustusministeri Stefan Wallin oli pitänyt sotilaallista yhteistyötä Ruotsin kanssa tärkeänä, ja samaa ansiokasta työtä jatkoi hänen seuraajansa Carl Haglund. Käytin tätä hyödyksi tavatessani Yhdysvaltain presidentin Barack Obaman Soulissa ydinturvakokouksessa heti toimikauteni alussa maaliskuussa 2012. Kun puhe kääntyi Venäjän uhkaan, toin heti esiin edellä mainitsemani puolustusyhteistyömme suuren merkityksen. Tavoitteenani oli myydä Obamalle mielikuvaa Suomen ja Ruotsin kohtalonyhteydestä.

Pääsin parin kuukauden päästä jatkamaan tästä teemasta hänelle Chicagon Nato-huippukokouksessa. Puheeksi tuli luonnollisesti myös Venäjän karhu. Obama suhtautui Venäjään, jos ei ihan vähätellen, niin ei ainakaan suurta huolta tuntien. Siksi sanoin hänelle, että »sanotaan haavoittuneen karhun olevan vaarallinen, mutta aliarvioitu karhu on vielä vaarallisempi».

”

**Turvallisuuden
paras tae on, että
sen takana seistään
yhtenäisenä kansana.**

www.wsoy.fi

99.1

ISBN 978-951-0-52130-4